

Sıkça Sorulan Sorular: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (TCEE)

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Nedir? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi kazanımlar açısından kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliği üç boyutta yansıtan bileşik bir ölçüdür: üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasası. Sıfır (kadın ve erkekler eşit ücret aldıklarında) ve bir (erkek veya kadınlar tüm boyutlarda diğerine kıyasla düşük ücret aldıklarında) arasında değişir. Sağlık boyutu iki gösterge ile ölçülür: anne ölüm oranı ve ergen doğurganlık oranı. Güçlendirme boyutu da iki gösterge ile ölçülür: her bir cinsiyetin parlamentoda sahip olduğu koltuk oranı ve orta ve yüksek öğrenime devam etme seviyeleri. Çalışma boyutu kadınların iş gücüne katılımları ile ölçülür. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, ulusal insani gelişme başarılarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından ne derece zarar gördüğünü ortaya çıkarmak ve politika analizi ve savunuculuk çabaları için deneysel zeminler sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Ulusal ve bölgesel eşitsizlik modelleri açısından başlıca bulguları nelerdir? Dünya'nın ortalama TCEE puanı 0.56'dır, bu puan yüzde 56'lık toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kazanımda üç boyutta yüzdelerlik kaybı yansıtmaktadır. Bölgesel ortalamalar gelişmiş OECD ülkelerinde yüzde 32'den Güney Asya'da yüzde 74'e kadar değişiklik göstermektedir. Ülke düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle ortaya çıkan kayıplar Hollanda'da yüzde 17'den Yemen'de yüzde 85'e kadar değişmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle en büyük kayıplar Sahra Altı Afrika, Güney Asya ve Arap Devletleri'nde yaşanmaktadır. Bölgesel modeller üreme sağlığının dünyada toplumsal cinsiyet eşitsizliğine katkı sağlayan en büyük unsur olduğunu göstermektedir– Sahra Altı Afrika'daki kadınlar yüzde 99 oranı ile bu boyutta en büyük kaybı yaşamaktadır ve bunu Güney Asya (yüzde 98) ile Arap Devletleri, Latin Amerika ve Karayipler (her birinde yüzde 96 kayıp) izlemektedir. Arap Devletleri ve Güney Asya'da da kadınların yetkilendirilmesi oldukça düşük düzeyde seyretmektedir.

Yorumlama

TCEE nasıl yorumlanabilir? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, Eşitsizliğe göre Düzenlenmiş İnsani Gelişme Endeksi (İGE)'ne yöntem olarak benzemektedir (ayrıntılar için Teknik Not 3'e bakınız). Potansiyel insani gelişmenin, kapsanan boyutlardaki eksikler nedeniyle, yüzdelerlik kaybı olarak yorumlanabilir. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nin İGE'nin farklı boyutlarını kapsaması nedeniyle Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi'nin aksine İGE'nin kendisinde meydana gelen bir kayıp olarak yorumlanamaz. İGE'nin aksine yüksek TCEE değerleri kazanımların az olduğuna işaret etmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nin kısıtlamaları nelerdir? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, göstergelerin seçimini sınırlayan oldukça büyük veri kısıtlamaları ile karşı karşıyadır. Örneğin, toplum ve kamu yaşamında yerel yönetim düzeyinde ve başka yerlerde katılımı dışarıda bırakan ulusal parlamenter temsilini kullanıyoruz. Aynı zamanda iş gücü piyasası boyutu, gelirler, istihdam ve kadınların ücretsiz çalışmaları ile ilgili bilgilerden yoksundur. Endeks zamanın kullanılması gibi diğer önemli boyutlar yönünden de eksiktir - birçok kadının üzerinde boş zamanlarını kısıtlayan ve stres ve yorgunluğa neden olan bakıcılık ve ev bakımı işleri dolayısıyla ek yük olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmamaktadır. Varlık sahipliği, cinsiyete dayalı şiddet ve toplum düzeyinde karar alma sürecine katılım da ağırlıklı olarak bu alanlarda mevcut verilerin kısıtlı olması nedeniyle sağlanamamıştır.

Veriler ve göstergeler

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nin hesaplanması için kullanılan veri kaynakları nelerdir? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi UNICEF'in *Dünya Çocuklarının Durumu* belgesinden gelen anne ölüm oranı; BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi'nin *Dünya Nüfusuna Bakış* belgesinden sağlanan ergen doğurganlık oranları; Barro-Lee veri dizilerinden sağlanan eğitime devam istatistikleri; Uluslararası Parlamenterler Birliği'nden parlamentoda temsil ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün LABORSTA veri tabanından iş gücü piyasasına katılım da dahil olmak üzere başlıca kamuya açık veri tabanlarından elde edilen verilere dayanmaktadır.

Erkekler için hiçbir eşdeğer bulunmadığı durumda sağlık göstergelerini kullanma gereksesi nedir? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nde kullanılan üreme sağlığı göstergelerinin erkekler için eşdeğer göstergelere sahip olmadığı doğrudur. Bu nedenle bu boyutta genç kız ve kadınların üreme sağlığı, olması gereken toplumsal hedefler ile karşılaştırılmaktadır—gebelikte anne ölümlerinin ve ergen hamileliğinin hiç olmaması gibi. Buradaki mantık güvenli anneliğin, toplumun kadınların üreme rolüne verdiği önemi yansıtmaktadır. Üreme risklidir ve genellikle çok erken başlamaktadır ve bu durum sağlıkla ilgili ve gelecekteki fırsatları tehlikeye düşürmektedir. Ergen doğurganlık oranı ile ölçülen erken çocuk sahibi olma, anne ve bebekler için daha büyük sağlık riskleri ile ilgilidir ve aynı zamanda ergen anneler genellikle okuldan atılmakta ve düşük vasıflı işlere girmektedirler.

Bazı göstergeler sıfır değerine sahipken Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'ni nasıl hesaplarız? Bu yıl yalnızca 138 ülkeden 2'sinde kadınların meclisteki temsili sıfıra eşittir. Hesaplamayı mümkün kılabilmek için sıfır değerini yüzde 0.1 ile değiştirdik. Buradaki mantık kadınların mecliste temsil edilmeyebileceği fakat belirli siyasi etkiye sahip olacaklarıdır. Bu ülkelerin göreceli sıraları, yerine konulan değer seçimine duyarlıdır. Gözlemlenen, sıfır olmayan en düşük meclis temsili 0.7'dir.

Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi (GDI) ile Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsü GEM ilişkisi

Yeni Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi eski Raporlardaki Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi ile Toplumsal Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsünün yerini mi alır? Evet. Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi (GDI) ile Toplumsal Cinsiyeti Güçlendirme Ölçüsünün (GEM) 1995 yılında uygulanması, hayatın her alanında toplumsal cinsiyet uçurumlarının ortadan kaldırılmasını takip etme konusundaki ilerlemenin öneminin, uluslararası boyutta tanınması ile uygunluk gösterir. GDI ile GEM toplumsal cinsiyet tartışmasına büyük ölçüde katkı sağlarken bir yandan da kavramsal ve yöntemsel sınırlamaları bulunmaktadır. *İnsani Gelişme Raporu'nun* 20. yıl baskısında, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi deneysel bir endeks olarak uygulanmıştır. Kusursuz bir ölçü değildir. İGE gibi Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi de geliştirilmeye devam edecektir.

Daha eski toplumsal cinsiyet ölçülerinin (GDI ve GEM) temel kısıtlamaları nelerdi? GDI toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir ölçüsü olmayıp temel bileşenlerinde toplumsal cinsiyet farklılıklarına göre düzenlenmiş İGE'dir ve İGE'den bağımsız olarak yorumlanamaz. İGE ile GDI arasındaki fark üç boyutta saptanan farklılıkların küçük olmasına bağlı olarak küçük olmakta, ancak bu durum toplumsal cinsiyet boşluklarının ilgili olmadığı gibi yanıltıcı bir izlenim vermektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyete bölünmüş gelirler ülkelerin dörtte üçü için cinslere göre gelir verisi eksikliği nedeniyle pek gerçekçi olmayan tahminlerin kullanılması şeklinde üstünkörü bir yolla tahmin edilmek durumunda kalmıştır.

GDI ve GEM izafi ve mutlak kazanımları birleştirmektedir. Kazanılan gelir bileşeninde hem gelir düzeyi hem de toplumsal cinsiyete bölünmüş gelir payları yer almaktadır. Ancak, gelir düzeylerinin endekslerde baskın çıkma eğilimi bulunmakta; sonuç olarak da düşük gelir düzeyine sahip ülkeler endekslerin kazanç dağılımı ve diğer bileşenlerinde kusursuz toplumsal cinsiyet eşitliğinde bile yüksek sonuç alamamaktadır. Ayrıca GEM göstergelerinin neredeyse hepsi güçlü bir elit önyargısını yansıtmakta; bu durum gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin kentli elitleri için ölçümü daha uygun hale getirmektedir. Yaklaşık olarak kullanılan göstergeler altta yatan kavrama karşılık gelmemektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi bu sınırlamaları nasıl aşmaktadır? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi yonteme ilişkin ilerlemeler ile alternatif göstergeleri ortaya koymaktadır. Cinsler arasındaki eşitsizliği kadınların üreme sağlığı durumu, güçlendirme durumları ve iş gücü piyasasına katılımlarını erkeklerin durumu ile karşılaştırarak yansıtabilecek şekilde makul bir biçimde seçilen üç boyutta ölçmektedir. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi GDI ve GEM unsurlarını birleştirmektedir. GDI ile GEM'in en tartışmalı unsuru olan gelir, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinin bir bileşeni değildir. Ayrıca yeni endeks bir boyutta elde edilen yüksek kazanımın başka bir boyutta elde edilen düşük kazanımı tazmin etmek için

kullanılmasına olanak tanımaz. Ancak, GDI'de olduğu gibi, değere bakılarak hangi cinsiyetin daha iyi olduğu belirlenmemektedir.

Politika uygunluğu ve nitelikleri

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinin politika uygunluğu nasıldır? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi yaklaşık 140 ülkede sağlık, güçlendirme ve iş gücü piyasası konularında toplumsal cinsiyet farklılıklarına içgörü sağlamaktadır. Bu endeks, devletlerin ve diğer oluşumların kadın ile erkek arasındaki boşlukları daha iyi anlamasına yardımcı olabilir.

Eşitsizliğe göre Düzenlenmiş İGE ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ilişkisi nasıldır? Eşitsizliğe göre düzenlenmiş İGE, İGE tarafından ölçülen ve nüfus içinde sağlık, eğitim ve hayat standardı dağılımındaki eşitsizlikten kaynaklanan insani gelişme kaybını tanımlamaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi kadın ile erkek arasında üreme sağlığı, güçlendirme ve iş gücü piyasası konusundaki insani gelişme kaybını ölçer. İnsani Gelişme Endeksi ile Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi kayıplarının korelasyonu yüksek (0.87) olup insani gelişmenin eşit olmayan dağılımının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kuvvetli bir biçimde etkilendiğini göstermektedir.

Göstergeler ülke düzeyine uyarlanabilir mi? Evet. Diğer küresel karma endekslerde olduğu gibi Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi de karşılaştırma ihtiyacı ile sınırlıdır. Ancak, ulusal ekipler daha fazla anlam ifade eden göstergeleri kullanabilirler. Ayrıca, işlevsel form daha fazla gösterge ve boyut için daha kolay yaygınlaşma sağlar.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi UNDP'nin küresel İnsani Gelişme Endeksi Raporunun kalıcı bir unsuru olacak mı? Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi ile beraber 2010 yılında uygulanan üç deneysel endeksten biridir. Geri bildirimler ile veri mevcudiyeti ışığında gözden geçirilerek geliştirilecektir.